

Vai trò của Dakini trong Mật giáo

ISSN: 2734-9195 09:25 13/06/2025

Lịch sử Mật tông Tây Tạng từng ghi nhận nhiều vị nữ đạo sư có ảnh hưởng sâu rộng, được xem là hiện thân sống động của Dakini.

Phật giáo Mật tông là một trong những truyền thống tâm linh hiếm hoi tôn vinh các hình tượng nữ thiêng liêng. Trong truyền thống này, có cả một hệ thống các vị nữ thần được gọi là Dakini, như Vajrayogini, Vajravarahi, Singhamukha và nhiều vị khác. Các Dakini không chỉ được tôn kính và lễ bái rộng rãi, mà còn là trung tâm của những pháp môn tu tập dẫn đến chứng ngộ, gọi là siddhi (thành tựu tâm linh).

Anam Thubten Rinpoche. Ảnh: Dharmata Foundation

Điều này được thể hiện rõ ràng qua biểu tượng học Mật tông: trong các tự viện Phật giáo Tây Tạng, chúng ta thường thấy nhiều hình tượng nữ hiện diện trang nghiêm trên bàn thờ, điều hiếm gặp trong các truyền thống Phật giáo khác.

Trong bối cảnh hiện đại, khi xã hội đang nỗ lực thúc đẩy bình đẳng giới trong các lĩnh vực xã hội và chính trị, sự hiện diện mạnh mẽ của Dakini trong Mật tông đã truyền cảm hứng cho nhiều người, đặc biệt là phụ nữ, khi họ cảm nhận được sự tôn trọng đối với phẩm tính nữ giới trong đời sống tâm linh.

Dakini: Biểu tượng và bản chất giác ngộ

Trong Mật giáo, cả nam và nữ hành giả đều có thể lấy con đường Dakini làm pháp môn chính. Truyền thống này có từ xưa và vẫn được thực hành đến ngày nay.

Một ví dụ tiêu biểu là dòng truyền thừa của Dudjom Lingpa, với pháp tu Dakini Troma - một vị Hộ pháp nữ có hình tướng phẫn nộ (Wrathful Dakini). Dudjom Lingpa đã khai mở pháp hành Troma vào thế kỷ 19 và pháp môn này ngày càng trở nên phổ biến, giúp nhiều hành giả đạt được sự tỉnh thức sâu xa.

Dakini có hai tầng nghĩa: Dakini biểu tượng (hình tướng) và Dakini chân thật (tâm giác ngộ).

Lấy Dakini Troma làm ví dụ: hình tướng của Troma là thân màu đen, mặt dữ tợn, tay phải cầm dao mổ, tay trái cầm bát sọ đầy máu và đang múa trên xác Ma vương. Đây là hình tượng biểu trưng. Còn Dakini chân thật chính là tâm giác ngộ.

Hai cấp độ này có mối quan hệ mật thiết: Dakini hình tướng biểu hiện cho Dakini chân thật. Màu đen của Troma tượng trưng cho chân lý tối hậu - tính Không; dao mổ biểu trưng trí tuệ vô nhị, bát sọ máu biểu hiện sự đoạn diệt bản ngã và luân hồi; ba con mắt của Troma tượng trưng cho ba thân Phật: Pháp thân, Báo thân và Ứng thân.

Khi hành trì pháp Troma (sadhana), điều quan trọng là luôn ghi nhớ: hình tướng là biểu hiện của trí tuệ giác ngộ, chứ không phải một đối tượng tôn thờ ngoại tại. Điều này đúng với tất cả các pháp tu Mật tông dựa trên hình tượng Dakini.

Dakini: Người vũ nữ giữa bầu trời Tính Không

Từ “Dakini” trong tiếng Tây Tạng là khandro-ma, nghĩa đen là “người vũ nữ trên bầu trời”. Hình ảnh này gợi mở sự tự do tuyệt đối của tâm giác ngộ, không bị ràng buộc bởi vọng tưởng và có thể “khiêu vũ” trong không gian vô biên của chân lý tối hậu. Một số hành giả có thể trực tiếp cảm nhận được trạng thái đó khi hành trì các pháp Dakini.

Dakini phần nộ. Chi tiết từ bức tranh thangka Tây Tạng, khoảng thế kỷ 19. Ảnh: learnreligions.com

Ví dụ điển hình là pháp Chöd, một pháp tu sinh động và uy lực. Trong Chöd, hành giả quán tưởng chính mình là Dakini cùng vô số Dakini khác, múa vũ điệu Kim cang trên đầu của các Ma tượng trưng cho chướng ngại trong tiến trình giác ngộ.

Những hình ảnh quán tưởng như vậy mang sức mạnh chuyển hóa tâm thức sâu sắc, không chỉ ở cấp độ tâm lý mà còn ở tầng năng lượng vi tế.

Dakini không phải là thần linh bên ngoài

Điều then chốt trong pháp hành Dakini: Dakini không phải một nữ thần quyền năng nào đó tồn tại bên ngoài. Mục tiêu của pháp tu không phải là lễ bái một thần tượng, mà là đánh thức Dakini nội tâm, tức tâm thức tự do và giác ngộ bên trong mỗi người.

Các pháp Dakini mang khả năng giải thoát tâm khỏi vô minh, khổ đau và dẫn hành giả đến sự chứng ngộ bản tính chân thật của thực tại.

Dakini cũng là những bậc nữ Thầy giác ngộ

Trong nhiều trường hợp, từ “Dakini” còn được dùng để chỉ những bậc nữ Thầy giác ngộ, như Yeshe Tsogyal và Machig Labdron, hai nữ hành giả được tôn kính

bậc nhất trong Phật giáo Tây Tạng. Trong truyền thống Nyingma, Yeshe Tsogyal được xem ngang hàng với Tổ sư Padmasambhava. Lịch sử Mật tông Tây Tạng từng ghi nhận nhiều vị nữ đạo sư có ảnh hưởng sâu rộng, được xem là hiện thân sống động của Dakini.

Điều này phản ánh một tinh thần cốt lõi trong giáo lý Mật tông: tính linh thiêng là bản chất phổ quát của mọi người, không phân biệt giới tính. Nhờ vậy, phụ nữ trong Phật giáo Tây Tạng có thể hành trì Pháp một cách bình đẳng với nam giới, thậm chí đảm nhiệm vai trò Lạt ma, Bổn sư, được tôn kính và truyền thừa.

Đây là điểm đáng ngưỡng mộ khi đặt trong bối cảnh toàn cầu, nơi nhiều tôn giáo vẫn còn định kiến giới tính, xem nữ giới là thứ yếu hoặc cần phục tùng. Dù nhân loại vẫn còn chặng đường dài để đạt đến sự bình đẳng hoàn toàn, Mật tông Phật giáo đã sớm cho thấy một mô hình khả thi và truyền cảm hứng.

Trân trọng kho tàng trí tuệ của các Dakini

Gần đây, Học viện Phật giáo Larung Gar đã cho xuất bản Tạng pháp vĩ đại của các Dakini (mkha' 'gro'i chos mdzod chen mo), một tuyển tập các trước tác của những nữ đạo sư Tây Tạng.

Đây là đóng góp quý giá, không chỉ nâng cao nhận thức về vai trò của nữ giới trong Phật pháp, mà còn khơi mở con đường học hỏi và hành trì những lời dạy thâm sâu từ các bậc Dakini có thật trong lịch sử.

Chúng ta không chỉ nên khâm phục những lời dạy ấy, mà quan trọng hơn, là học và hành trì.

Tác giả: **Anam Thubten Rinpoche**/Chuyển ngữ và biên tập: **Thường Nguyên**

Nguồn: buddhistdoor.net